

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 338.4

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.35-7>

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

INTENSIFICATION OF PLANT PRODUCTION DURING THE WAR

Вакуленко В.Л.

кандидат економічних наук,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Vakulenko Vitalii

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

У даній статті було розглянуто теоретичне поняття інтенсифікації виробництва продукції рослинництва та визначені його ключові ознаки. Наступним ми проаналізували галузь сільського господарства, де детальніше дослідили динаміку росту рослинництва в Україні. Ми визначили що експорт зернових складає майже четвертину всього українського експорту. На основі аналізу українських аграрних підприємств нами було виявлено, що більшість з них у своїй діяльності використовує інноваційні технології, які сприятимуть розширенню галузі рослинництва в нашій державі. В підсумку на основі аналізу досвіду США у побудові кластерного управління нами було запропонована імплементація даного досвіду в Україні. Збалансоване управління сільським господарством є обов'язковою умовою для насичення внутрішнього попиту на якісні продукти харчування та розширення української ніші у світовому сільському господарстві. Також ми дослідили урядові програми з підтримки українських аграріїв під час війни. В підсумку нами було проаналізовано ефективність урядових дій та визначено, що такої підтримки, яку зараз надає уряд сфері АПК не було починаючи з часів незалежної України.

Ключові слова: інтенсифікація рослинництва, інновації, кластеризація, АПК, аграрний сектор, ВВП, війна.

Ukraine is one of the main grain exports to the EU countries and the crop production sector is the basis of Ukrainian exports. Therefore, it is so important to develop the crop production sector, support enterprises and create state development programs for domestic companies. We are on the verge of innovative technologies, and their application in the crop production industry should contribute not only to the economic growth of enterprises, but also to the industry as a whole. Therefore, the study of problems and determination of the prospects for intensifying the production of the plant growing industry in Ukraine is an important and relevant topic for research. This article examined the theoretical concept of intensification of crop production and identified its key features. We have determined that the intensification of crop production means not only the efficient use of land, but also the improvement of such factors of production as material and technical means, technologies and labor resources. Next, we analyzed the field of agriculture, where we studied in more detail the dynamics of the growth of crop production in Ukraine. We have determined that grain exports account for almost a quarter of all Ukrainian exports. Based on the analysis of Ukrainian agricultural enterprises, we found that most of them in their activities use innovative technologies that will contribute to the expansion of the crop production industry in our state. As a result, based on the analysis of the US experience in building cluster management, we proposed the implementation of this experience in Ukraine. Balanced agricultural management is a prerequisite for saturating domestic demand for quality food and expanding the Ukrainian niche in global agriculture. The best basis for these goals is the practically proven use of US experience in the cluster approach to agricultural development. It is advisable to carry out the coordination and control of agricultural results within the clusters of strong, medium and weak agricultural production. The obtained macroeconomic conclusions would be useful for justifying government programs for the development of agriculture. We also researched government programs to support Ukrainian farmers during the war. As a result, we analyzed the effectiveness of government action and determined support that the government currently provides for agriculture.

Keywords: intensification of crop production, innovation, clustering, agro-industrial complex, agricultural sector, GDP, war.

Постановка проблеми. Україна є однією із найбільших агровиробників в Європі та має для цього всі необхідні ресурси. Наразі агровиробництво становить основу української економіки і його частка у ВВП нашої країни є відносно великою. Саме тому сільське господарство є однією із ключових галузей, яке забезпечує Україні стабільний ріст та розвиток її економіки, що є надважливим аспектом в умовах воєнного стану сьогодення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про поняття інтенсифікації виробництва галузі рослинництва були висвітлені такими вітчизняними та зарубіжними дослідниками як: Андрійчук В. Г., Балабанов В. С., Вебб Г., Емельянов А. М., Іванов В. А., Ловков Я. А., Мельник Л. Г., Месель-Веселяк В. Я., Милосерд В. В. [2], Райан К. Д. [8], Саблук П. Т., Суслів І. Ф., Філліпс П. В., Величко О. [11] та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Метою дослідження є аналіз проблем та визначення перспектив інтенсифікації виробництва галузі рослинництва в Україні. За нинішніх умов військового стану, економічна ситуація в агровиробництві продовжує залишатися досить напруженою. Підвищення ефективності виробництва вимагає подальшого наукового опрацювання основних питань, що охоплюють вплив державної підтримки агровиробників шляхом аналізу ефективності дій уряду в умовах війни. Об'єктом даного дослідження є процеси та умови, які впливають на інтенсифікацію галузі рослинництва в умовах сьогодення.

Формулювання цілей статті (постановка завдання):

- дослідити сутність поняття інтенсифікація виробництва продукції рослинництва;
- проаналізувати розвиток галузі рослинництва в Україні в умовах розвитку інноваційної діяльності аграрних підприємств;
- запропонувати використання кластерного підходу у галузі рослинництва України на основі досвіду США;
- проаналізувати державну підтримку українських аграріїв у військовий час;
- визначити ефективність дій уряду в розвитку агровиробництва в умовах війни.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українських аграрний бізнес є одним із ключових у структурі експорту та акумулює велику суму надходжень в держбюджет. Отож від розвитку агровиробництва в певній мірі і залежить наша економіка, яка останніми роками сильно страждає від різких коливань курсу валюти, політичної нестабільності а на сьогодні ще й від війни. Український уряд запровадив низку програм для стимулювання агровиробництва, адже розуміє, що боротися з ворогом потрібно не лише зброєю, але й економічно. На українських аграріїв покладено основне завдання – відновлення

української економіки і в 2022 році його потрібно виконати сповна.

Інтенсифікація сільського господарства – соціально-економічний процес збільшення обсягу, підвищення ефективності виробництва та якості продукції рослинництва та тваринництва на основі зростаючого придбання нової техніки, впровадження прогресивних технологій, більш сучасних форм організації праці та виробництва.

Сутність інтенсифікації рослинництва зводиться не тільки до більш ефективного використання земельних угідь, але й до вдосконалення всіх інших факторів виробництва – матеріально-технічних засобів, технологій, трудових ресурсів. Іншими словами, вона означає якісне перетворення всього ланцюга взаємопов'язаних елементів виробництва, що дозволяє розширити обсяги виробництва сільськогосподарської продукції [1].

Галузь рослинництва має свої специфічні особливості, які необхідно враховувати під час здійснення інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Ці особливості умовно можна поділити на дві групи: природно-біологічні та суспільно-економічні.

До природно-біологічних особливостей відносяться такі:

- 1) базування виробництва на землі, що є головним засобом виробництва;
- 2) зв'язок здійснюваного процесу з живими організмами-рослинами та тваринами;
- 3) взаємозумовленість та взаємозалежність розвитку двох галузей сільського господарства – рослинництва та тваринництва;
- 4) сезонність виробництва;
- 5) значний вплив на нього природних умов.

До групи суспільно-економічних особливостей сільського господарства, що враховуються при плануванні, відносяться:

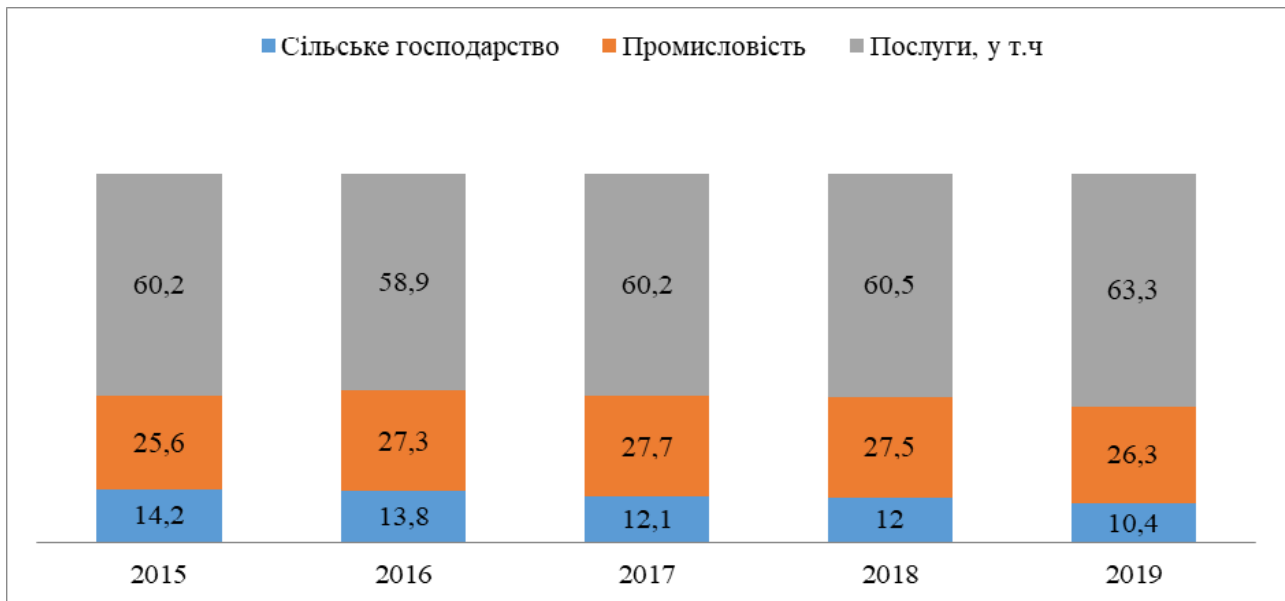
- 1) значна частка у виробництві окремих видів продукції особистих підсобних господарств сільського населення;
- 2) постійно діюча тенденція до абсолютного зменшення чисельності працівників [2].

Таким чином, необхідно зазначити, що при здійсненні заходів щодо інтенсифікації виробництва продукції галузі рослинництва необхідно враховувати перераховані вище особливості виробництва.

Наступним пропонуємо визначити місце галузі рослинництва у сільському господарстві України та дослідити розвиток аграрних підприємств нашої держави.

Сільське господарство становить основу української економіки і його частка у ВВП нашої країни є відносно великою (див. рис. 1).

Як ми бачимо, частка сільського господарства з кожним роком зменшується з 14,2% у 2015 році до 10,4% у 2019 році. Ось чому вкрай необхідно розробити ефективну систему

Рис. 1. Частка сільського господарства у Структурі ВВП України за 2015–2019 рр., %
Джерело: зроблено автором за даними [3]

розвитку інновацій в АПК, які допоможуть українським аграрним підприємствам нарощувати свої об'єми та збільшувати ефективність.

На території України знаходиться 32 мільйони гектарів чорнозему, що становить третину орних земель усієї Європи. Головною галуззю спеціалізації сільського господарства країни є рослинництво, особливо технічне і кормове (цукровий буряк, соняшник тощо.), частку якого припадає понад 75% обсягом виробництва (таблиця 1).

Посівні площі сільськогосподарських культур становить близько 28,0 млн. га, з яких під зернові та зернобобові відведено 15,3 млн га. Найбільший приріст виробництва за період, що розглядається, відзначається у виробництві пшениці та кукурудзи, що дозволило збільшити врожай зернових до 75 млн тонн.

Також ми можемо відмітити, що незважаючи на зменшення посівних площ урожайність продукції зростала, що сприщило зріст і загального валового збору. В основному таке зростання сталось через використання різного роду підживлювачів та інноваційних технологій, які підвищували урожайність продукції рослинництва.

Пропонуємо проаналізувати загальну площу сільськогосподарських угідь, які належать десятком агрохолдингам України (рис. 2).

Окрім того, що агрохолдинги концентрують у своїх руках значні площі сільськогосподарських угідь, вони займають лідируючі позиції на стратегічно важливих ринках АПК. Так, зокрема, агрохолдинг «Кернел» забезпечує виробництво 41% фасованої соняшникової олії, ПАТ «Миронівський хлібопродукт» – 38% вітчизняного ринку курячого м'яса,

«UkrLandFarming» – 29% промислового виробництва яєць, а ГК «Астарта-Київ» – 28,3% ринку цукру і 25% соєвої олії [6].

Незважаючи на всю недосконалість інноваційного розвитку України, в аграрному секторі нашої держави є значний науковий потенціал. Освоєння нововведень спостерігається в основному на переробних підприємствах АПК і в індустріальних сільськогосподарських організаціях (в тепличних комбінатах). Кожен третій долар в Україні припадає на експорт сільськогосподарської продукції, основу якої складають зернові.

Детальніше розглянемо основні інструменти інноваційного розвитку, які використовують українські агрокомпанії для успішного функціонування на міжнародних ринках (див. табл. 2).

Як ми бачимо з таблиці 6 українські компанії почали активно використовувати інноваційні технології в своїй роботі та покращувати бізнес процеси, це й не дивно, що стоном на 2020 рік частка експорту продукції зернових становила 19,1% [7], так як більшість з цих компаній, які зайняті в галузі рослинництва займаються експортом продукції. Впровадження інновацій в діяльність аграрних підприємств збільшило попит на українську сільгосппродукцію закордоном.

Управління сільським господарством повинно сприяти циклічному процесу аграрного виробництва. У зв'язку з цим пропонується почати вдосконалення управління сільським господарством з узгодження виробників, які мають схожі умови і перспективи розвитку. Найбільш доцільним способом проведення такого розподілу за обсягами аграрної продукції було застосування математичного апарату кластерного моделювання [8].

Таблиця 1

Основні показники продукції рослинництва в Україні у 2012–2019 рр.

Вид продукції	Показники	2012	2013	2014	2015	2017	2018	2019	Темп приросту 2019/2012
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Посівні площі с/г культур, млн га		27,8	28,33	27,24	26,9	27,56	27,7	28	0,72
Зернові і зерно-бобові	Площа, млн га	15,45	16,21	14,8	14,74	14,62	14,84	15,32	-0,84
	Вир-во, млн тонн	46,21	63,05	63,86	60,13	61,92	70,06	75,14	62,61
	урожайність, ц/га	26	32	42,1	40,6	35,3	47,4	49,1	88,85
	Валовий збір, тис. ц	103553,3	134713,1	418800,8	420432,5	141945,8	700565,3	751432,0	625,65
Пшениця	Площа, млн га	5,77	6,68	6,06	6,87	6,37	6,61	6,82	18,2
	Вир-во, млн. тонн	15,76	22,28	24,11	26,53	26,16	24,61	28,33	79,76
	урожайність, ц/га	26,4	32	41,3	39,9	37,2	33,7	45,7	73,11
	Валовий збір, тис. ц	33021,1	49427,3	217015,9	219689,8	55199,7	246058,4	283278,6	757,87
Ячмінь	Площа, млн га	3,43	3,36	3,04	2,83	2,51	2,49	2,61	-23,91
	Вир-во, млн тонн	6,94	7,56	9,05	8,29	8,28	7,35	8,92	28,53
	урожайність, ц/га	21,1	23,5	31,3	30,7	31,4	30,8	36,9	74,88
	Валовий збір, тис. ц	29352,1	31997,5	58874,2	50219,3	37884,5	73491,4	89167,8	203,79
Кукурудза	Площа, млн га	4,63	4,89	4,69	4,12	4,52	4,58	5	7,99
	Вир-во, млн тонн	20,96	30,95	28,5	23,33	24,67	35,8	35,88	71,18
	урожайність, ц/га	35,3	48,7	57,7	55,6	40,9	56,3	51,4	45,61
	Валовий збір, тис. ц	341954,7	458695,6	125853,7	137375,0	42031,5	358010,5	358800,5	4,93
Соняшник	Площа, млн га	5,19	5,05	5,26	5,11	6,03	6,12	5,93	14,26
	Вир-во, млн тонн	8,39	11,05	10,13	11,18	12,24	14,17	15,25	81,76
	урожайність, ц/га	13,6	17,6	20	22,3	15,6	27,8	19,8	45,59
	Валовий збір, тис. ц	83160,8	97454,1	112313,2	93973,1	168043,3	148765,3	152541,2	83,43
Соя	Площа, млн га	1,48	1,37	1,81	2,16	2	1,72	1,61	8,78
	Вир-во, млн тонн	2,41	2,77	3,88	3,93	3,9	4,46	3,7	53,53
	урожайність, ц/га	15	18,4	21,7	18,8	15,5	16,6	16,2	8,00
	Валовий збір, тис. ц	13029,5	15086,2	36470,7	34394,0	24082,8	44607,7	36987,1	183,87

Продовження Таблиці 1

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Рапс	Площа, млн га	0,57	1,02	0,88	0,68	0,79	1,04	1,28	124,56
	Вир-во, млн тонн	1,2	2,35	2,2	1,74	2,19	2,75	3,28	173,33
	урожайність, ц/га	16	18,5	25,9	26,3	23	14,1	22,3	39,38
	Валовий збір, тис. ц	11130,5	10451,6	11512,3	17399,0	13826,7	27506,0	32803,2	194,71
Цукровий буряк	Площа, млн га	0,46	0,28	0,33	0,24	0,32	0,28	0,22	-52,17
	Вир-во, млн тонн	23,25	22,26	23,69	20,84	22,21	22,5	20,27	-12,82
	урожайність, ц/га	325	316	448	408	334,8	376,5	435,7	34,06
	Валовий збір, тис. ц	51802,6	66883,2	83083,3	62751,1	64308,9	139677,0	102045,3	96,99
Картопля	Площа, млн га	1,44	1,39	1,35	1,29	1,32	1,32	1,31	-9,03
	Вир-во, млн тонн	23,25	22,26	23,69	20,84	22,21	22,5	20,26	-12,86
	урожайність, ц/га	160	158	176	161	166,7	175	185	15,63
	Валовий збір, тис. ц	223966,0	214901,5	203343,4	204324,8	217550,1	225039,7	202691,9	-9,50
Овочі	Площа, млн га	0,5	0,49	0,47	0,45	0,45	0,44	0,45	-10
	Вир-во, млн тонн	10,07	9,87	9,64	9,21	9,29	9,44	9,69	-3,77
	урожайність, ц/га	182	182	198	195	181	205,1	208,3	14,45
	Валовий збір, тис. ц	80809,7	80306,8	80393,4	80223,1	79160,8	94402,0	96875,5	19,88

Джерело: зроблено автором за даними [4]

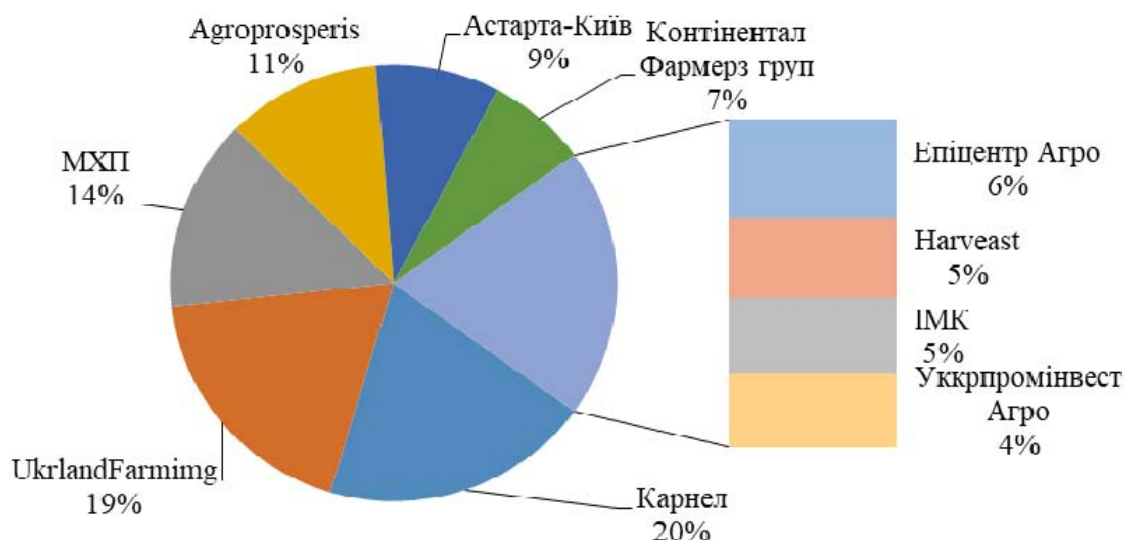

Рис. 2. Частка найбільших агрохолдингів України станом на 2020 рік

Джерело: зроблено автором за даними [5]

Таблиця 2

Використання інноваційних технологій українськими аграрними підприємствами

Компанія	Галузь	Використання інноваційних технологій
AgriChain	Сільське господарство	Використовує наступні ІТ-модулі: управління земельним банком, планування та управління виробничою програмою, аналіз та прогнозування врожайності, управління складськими процесами і логістикою та конструктором бізнес-процесів.
Syngenta	Сільське господарство	Створила програмку, за допомогою якої можна зробити знімки з супутника та виявити проблемні зони та на основі їхнього аналізу зробити комплексні звіти про стан посівів.
Кернел	Сільське господарство	Створила інноваційну систему агровиробництва – DigitalAgriBusiness, де зібрана вся інформація про процеси, що відбуваються в полях. Агроном збирає інформацію, а система дає йому правильне рішення про внесення добрив або початку посівної
Ukrlandfarming	Сільське господарство	Програма Ukrlandfarming контролює вивезення врожаю з полів на елеватори та дозволяє отримати повну картину кожної культури по кожному регіону

Джерело: створено автором

Результати розрахунків за описаною методикою були отримані на вибірках сільськогосподарських виробництв в 24 регіонах України і 50 штатах США за 2019 рік [9; 10]. Розподіл кластерів по штатах і континентах регіонах за обсягами аграрної продукції вироблялося методом штучних нейронних мереж, вбудованих в комп'ютерний інструмент NXL Clusterizer. Зміст кластерів з сильним, середнім і слабким сільськогосподарським виробництвом було агрегованих в таблицях 3 і 4. Кількісні характеристики отриманих кластерів для сільськогосподарства України і США зібрані в таблицях 5 і 6.

Основні напрямки сільськогосподарського виробництва визначають спеціалізацію аграрної діяльності і уточнюють оцінки

якості управління при плануванні сільськогосподарського виробництва. Основна спеціалізація, характерна для рослинництва в США і Україні, – це виробництво пшениці, кукурудзи, соняшнику, сої, овочів, картопля, фруктів, ягід, горіхів та кормових культур.

Дані таблиці 4 вказують, що планування та організація в рамках кластеру потужного сільськогосподарського виробництва в Україні призвело до переважних виробництв кукурудзи (50,5%), фруктів, ягід та горіхів (43,6%), свинини (37,1%), птиці (79,1%) та яйця (50,8%). Регіони України, визначені кластером середнього сільськогосподарського виробництва, зайняли лідируючі позиції у вирощуванні пшениці (48,6%), насіння соняшнику (47,2%), овочів та картоплі (41,7%), кормових культур (41,2) Фермери

Таблиця 3

Кластерні групи регіонів України за обсягами виробництва аграрної продукції

Кластер сильного сільськогосподарського виробництва		Кластер середнього сільськогосподарського виробництва		Кластер слабого сільськогосподарського виробництва	
Область	Аграрна продукція, млн. дол.	Область	Аграрна продукція, млн. дол.	Область	Аграрна продукція, млн. дол.
Черкаська	488,92	Чернігівська	402,3	Чернівецька	166,82
Дніпропетровська	562,64	Херсонська	411,53	Донецька	284,33
Київська	538,02	Кіровоградська	383,66	Івано-Франківська	221,84
Харківська	524,24	Львівська	362,5	Луганська	174,03
Хмельницька	510,05	Миколаївська	326,35	Рівненська	259,42
Полтавська	528,53	Одеська	433,96	Волинська	253,72
Вінницька	758,26	Сумська	378,47	Закарпатська	145,48
		Тернопільська	336,5		
		Запорізька	355,92		
		Житомирська	366,38		

Джерело: побудовано за [9]

Таблиця 4

Кластерні групи штатів США за обсягами аграрної продукції

Кластер сильного сільськогосподарського виробництва		Кластер середнього сільськогосподарського виробництва		Кластер слабого сільськогосподарського виробництва	
Штат	Аграрна продукція, млн дол.	Штат	Аграрна продукція, млн дол.	Штат	Аграрна продукція, млн дол.
Каліфорнія	49474,39	Арканзас	9840,06	Алабама	6317,6
Айова	32105,19	Колорадо	8470,42	Аляска	55,65
Небраска	25517,25	Флорида	8840,61	Арізона	4354,79
Техас	28235,52	Грузія	10445,96	Коннектикут	648,15
		Айдахо	8176,58	Делавер	1383,08
		Іллінойс	17313,82	Гаваї	819,02
		Індіана	11291,89	Кентуккі	6643,29
		Канзас	18326,71	Луїзіана	3545,34
		Мічиган	8677,12	Мен	810,74
		Міннесота	20223,65	Меріленд	2476,79
		Міссурі	10472,22	Массачусетс	516,18
		Північна Кароліна	12558,42	Міссісіпі	6084,01
		Північна Дакота	9249,59	Монтана	4486,14
		Огайо	10161,53	Невада	823,92
		Оклахома	8738,34	Нью-Гемпшир	299,04
		Пенсільванія	8153,49	Нью Джерсі	1142,91
		Південна Дакота	11160,93	Нью-Мексико	3303,08
		Вашингтон	11310,39	Нью-Йорк	5728,27
		Вісконсін	12481,61	Орегон	5510,58
				Род-Айленд	94,59
				Південна Кароліна	2657,72
				Теннессі	4059,99
				Юта	2232,26
				Вермонт	891,07
				Вірджинія	4137,76
				Західна Вірджинія	858,95
				Вайомінг	1932,45

Джерело: побудовано за [10]

кластеру слабого сільськогосподарського виробництва особливо успішно виробляли свинину (28,8%) та вирощували фрукти, ягоди та горіхи (30,3%) [9].

Дані таблиці 6 показали, що планування та організація в рамках американського кластеру потужного сільськогосподарського виробництва призвело до видатного виробництва кукурудзи (31,5%), сої (21,9%, найпродуктивніший штат - Айова). Завдяки Каліфорнії цей кластер є недосяжним переможцем у вирощуванні фруктів, ягід та горіхів.. Сільськогосподарські переваги американських фермерів, включених до кластеру середнього сільськогосподарського виробництва, такі. 3 штати кластерів є ТОП-3

виробників пшениці. 8 штатів належать до топ-10 виробників сої та кукурудзи, зокрема, Іллінойс забезпечує 13,9% сої. Вирощування врожаю кластеру в основному представлено кормовими культурами, місцевими ягодами та грибами, за винятком Монтани, яка є найкращим виробником пшениці, що славиться ідеальною твердою пшеницею [10].

Розраховані показники заробітної плати як критерії мотивації в управлінні сільським господарством України та США були зібрані в таблиці 7.

Нинішні досягнення всього аграрного сектору України можуть посісти 18 місце серед штатів США між Північною Дакотою та Флоридою.

Таблиця 5

Характеристика кластерів за сільськогосподарським виробництвом в Україні

Показник	Кластер сильного сільськогосподарського виробництва	Кластер середнього сільськогосподарського виробництва	Кластер слабого сільськогосподарського виробництва
Вага за кількістю регіонів, %	29,17	41,67	29,17
Загальний обсяг аграрної продукції, млн дол.	3910,65	3757,57	1505,63
Частка у загальному сільськогосподарському виробництві, %	42,63	40,96	16,41
Середній обсяг аграрної продукції, млн дол.	558,67	375,76	215,09
Відхилення між середнім рівнем сільськогосподарського виробництва в кластері та країні, %	46,15	-1,7	-43,73

Джерело: побудовано за [9]

Таблиця 6

Характеристика кластерів за сільськогосподарським виробництвом у США

Показник	Кластер сильного сільськогосподарського виробництва	Кластер середнього сільськогосподарського виробництва	Кластер слабого сільськогосподарського виробництва
Вага за кількістю регіонів, %	8	38	54
Загальний обсяг аграрної продукції, млн дол.	135332,35	215893,31	71813,35
Частка у загальному сільськогосподарському виробництві, %	31,99	51,03	16,98
Середній обсяг аграрної продукції, млн дол.	33833,09	11362,81	2659,75
Відхилення між середнім рівнем с/г виробництва в кластері та країні, %	299,88	34,3	-68,56

Джерело: побудовано за [10]

Таблиця 7

Характеристика кластерів за заробітною платою в сільському господарстві

Країна	Показник	Кластер сильного сільськогосподарського виробництва	Кластер середнього сільськогосподарського виробництва	Кластер слабого сільськогосподарського виробництва
Україна	Середня заробітна плата в сільському господарстві, \$ на місяць	236,86	228,12	216,49
	Середня заробітна плата в сільському господарстві відносно мінімальної заробітної плати, %	171,77	165,44	157
США	Середня заробітна плата в сільському господарстві, \$ на місяць	2095,2	2023,58	2041,72
	Середня заробітна плата в сільському господарстві відносно мінімальної заробітної плати, %	155,27	159,83	163,41

Джерело: побудовано за [9; 10]

Таким чином, отримана координація за рівнями сильного, середнього та слабого розвитку сільського господарства дозволила нам примирити штати США та регіони України відповідно до відносного успіху в сільськогосподарській діяльності. За ним підуть більш цілеспрямовані рекомендації щодо вдосконалення управління сільським господарством в Україні, отримані завдяки позитивним результатам у плануванні, організації та мотивації сільського господарства США.

Дані таблиць 4 і 6 пояснюють, що штати США значно більш диференційовані за результатами сільськогосподарської діяльності, ніж українські регіони. Це пояснюється тим, що на сьогодні аграрний сектор є найпотужнішим та стабільнішим в Україні, і кожен регіон зайнятий сільським господарством. Скупчення потужного сільськогосподарського виробництва в США охоплює лише 8% штатів. Крім того, співвідношення їхнього внеску до загальної суми аграрної продукції становить 1: 4,23, що приблизно в 4 рази перевищує відповідне середнє значення в США.

Подібний кластер в Україні охоплює приблизно 29% регіонів. Однак співвідношення їхнього ефекту до загальної суми аграрної продукції становить лише 1: 1,46, що перевищує середнє значення в Україні ледь на 46,15%. Частка держав та регіонів у кластерах середнього сільськогосподарського виробництва майже еквівалентна. Але загальний внесок американських фермерів перевищує відносну вагу українського виробництва більш ніж на 10 п.п. Варто зазначити, що частка українських регіонів з низьким обсягом сільськогосподарського виробництва становить близько 25 п.п. менше, ніж у штатах США. Українські фермери обговорюваного кластеру працюють краще у відносному масштабі, але американські фермери виробляють у 12,37 рази більше за абсолютними показниками.

Удосконалення організації сільського господарства в Україні передбачають кращу логістику зберігання та реалізації, щоб збільшити виручку та забезпечити стабільне постачання овочів та картоплі на внутрішньому ринку [11]. Успіх у вирощуванні фруктів, ягід та горіхів у США суттєво корелює з зрошенням. Середня частка зрошуваних земель у США сягає понад 6%, тоді як вона перевищує 40% у штатах спеціалізації фруктів та ягід. Фермери практикують збирати воду від дощу та танення снігу в ланцюгу штучних ставків для подальшого зрошення через підземні труби. Крапельні зрошення застосовують у плодово-горіхових садах, щоб зменшити витрату води. Подібні шляхи організації ефективного садівництва варті активної реалізації в аграрному секторі України.

Зайнятість у сільському господарстві та суміжних галузях промисловості в Україні та

США становить приблизно 16% та 12% загальної кількості робочої сили. Управління сільським господарством в обох країнах зосереджено на підвищенні освітнього рівня, забезпеченні належного гендерного балансу та залученні молоді до аграрного виробництва.

Загалом, високоефективне управління в аграрному секторі США підтримується та стимулюється Міністерством сільського господарства США, що включає послуги з аграрного маркетингу, економічних досліджень, інспекції здоров'я тварин і рослин, харчування та харчування, безпеку та якість харчових продуктів, зовнішню торгівлю, статистику, збереження природних ресурсів, управління ризиками, розвиток сільських територій тощо. Регулярний моніторинг розвитку сільського господарства США сприятиме постійному стабільному вдосконаленню управління сільським господарством в Україні.

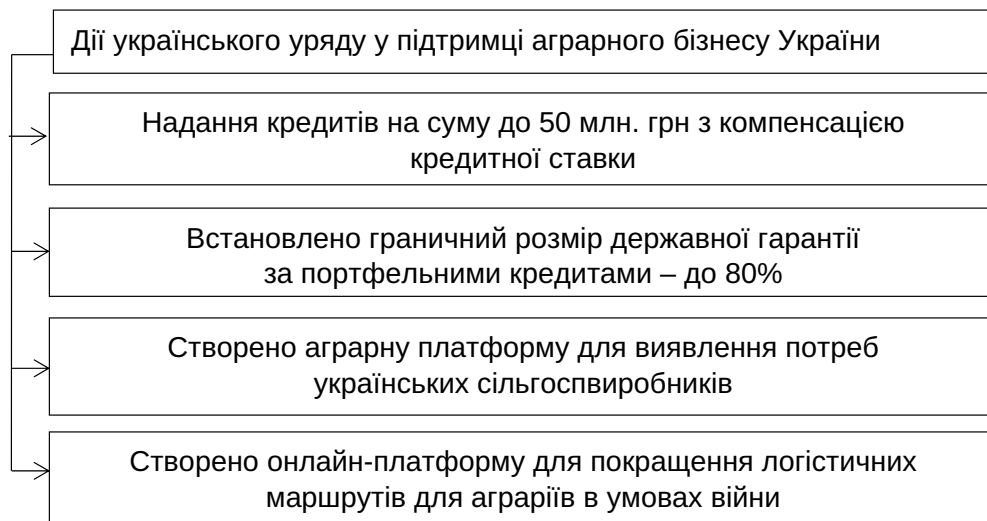
Що ж стосується агровиробництва України, то з моменту оголошення війни в Україні на підтримку бізнесу, а особливо аграрного урядом України було запроваджено низку програм з надання безвідсоткових кредитів та гарантій для українських аграріїв.

Отож на рисунку 3 пропонуємо розглянути основні дії зі сторони українського уряду в підтримці аграрного бізнесу на час війни в Україні.

Дані кроки зі сторони українського уряду повинні сприяти подальшому розвитку аграрного бізнесу в Україні та запевнити українських аграріїв, що попри те, що війна в Україні триває потрібно допомагати відновлювати економіку та продовжувати сіяти та обробляти землю. Український уряд надає гарантії, що у разі знищення посівних чи ферм буде виплачена компенсація та повністю відновлене пошкоджене майно.

Також урядом України було знято акцизний збір на імпорт пального, що є теж немало важливим для аграріїв, адже від його вартості формується кінцева вартість продукції для споживачів. Ще одним кроком на зустріч українським аграріям зі сторони уряду було внесення в список критичного імпорту сільгосптехніки та спрощено саму процедуру ввезення запчастин до неї. Крім цього урядом були скасовані в'їзні мита та ПДВ, які в суму становили понад 26% вартості товару. Тож можна орієнтовно порадити яку економію отримає фермер та відповідно зекономлені кошти підуть в обіг та розширення виробництва і потужностей.

Висновки з даного дослідження. Отож дослідивши інтенсифікацію агровиробництва ми можемо сміло стверджувати, що як це не звучить страшно, проте війна змусила наш уряд зробити справді важливі кроки у напрямку розвитку галузі АПК та стимулювати українських аграріїв розвивати свій бізнес. Фактом засвідчення є сума взятих кредитів, яка є в рази більшою ніж

Рис. 3. Дії уряду з підтримки українських аграріїв на час війни в Україні
Джерело: зроблено автором за даними [12]

минулого року, при стабільних умовах. Аграрне виробництво України є одним із головних галузей нашої держави і саме від ефективності роботи уряду і самих підприємств в певній мірі залежить подальший розвиток нашої економіки.

Українські аграрії мають надзвичайну підтримку, якої не було з часів незалежності і яку потрібно використовувати по максимуму, не боячись розвивати своє виробництво, експорт та нарощувати потужності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Родічева Л. В. Інтеграція України у світове господарство. *Галицький економічний вісник*. 2011. № 2(31). С. 5–9.
2. Рівень рентабельності виробництва продукції сільського господарства в сільськогосподарських підприємствах. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/sg/rrv/arh_rrv_u.html (дата звернення: 14.04.2022).
3. Agriculture, value added (% of GDP). URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS> (дата звернення: 07.01.2022).
4. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 08.01.2022).
5. Топ-10 найбільших агрохолдингів України в одній інфографіці. URL: <https://bakertilly.ua/news/id49433> (дата звернення: 08.01.2022).
6. Офіційний сайт Української аграрної конфедерації. Українська аграрна конфедерація. URL: <http://agroconf.org/> (дата звернення: 09.01.2022).
7. Показники зовнішньої торгівлі України. URL: <https://bi.customs.gov.ua/trade/#/imex> (дата звернення: 09.01.2022).
8. Phillips, P. W. B., Karwandy, J., Webb, G., Ryan, C. D. (2012), Innovation in Agri-food Clusters: Theory and Case Studies, CABI, Croydon.
9. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 10.01.2022).
10. US National Agricultural Statistics Service (2019), US Department of Agriculture, Statistics. URL: <https://www.nass.usda.gov/> (дата звернення: 10.01.2022).
11. Vasylieva, N., Velychko, O. (2017), "Development of the controlling system in the management of dairy clusters", *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies: Control Processes*. Vol. 4. No. 3(88), pp. 20–26.
12. Уряд затвердив зміни до надання фінансової державної підтримки аграріям під час посівної, – Роман Лещенко. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-zmini-do-nadannya-finansovoyi-derzhavnoyi-pidtrimki-agrariyam-pid-chas-posivnoyi-roman-leshchenko> (дата звернення: 15.04.2022).

REFERENCES:

1. Rodicheva L. V. (2011) Integraciya Ukraini v svitove gospodarstvo [Integration of Ukraine into the world economy]. *Galitsky ekonomichnyy visnik*. № 2 (31). P. 5–9.

2. Riven rentabelnosti virobnitstva produkcii silskogo gospodarstva v silskogospodarskih pidpriemstvah [The level of profitability of agricultural production in agricultural enterprises]. Available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2020/sg/rrv/arh_rrv_u.html (accessed April 14, 2022).
3. Agriculture, value added (% of GDP). Available at: <https://data.worldbank.org/indicator/NV.AGR.TOTL.ZS> (accessed January 7, 2022).
4. Ofitsiynny sayt Derzhavnoho komitetu statystyky Ukrayiny [Official site of the State Statistics Committee of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed January 8, 2022).
5. Top-10 naybil'shykh ahrokhodyniv Ukrayiny v odniy infohrafitsi [Top 10 largest agricultural holdings in Ukraine in one infographic]. Available at: <https://bakertilly.ua/news/id49433> (accessed January 8, 2022).
6. Ofitsiynny sayt Ukrayins'koyi ahrarnoyi konfederatsiyi. Ukrayins'ka ahrarna konfederatsiya [Official site of the Ukrainian Agrarian Confederation. Ukrainian Agrarian Confederation]. Available at: <http://agroconf.org/> (accessed January 9, 2022).
7. Pokaznyky zovnishn'oyi torhivli Ukrayiny [Indicators of Ukraine's foreign trade]. Available at: <https://bi.customs.gov.ua/trade/#/imex> (accessed January 9, 2022).
8. Phillips, P. W. B., Karwandy, J., Webb, G., Ryan, C. D. (2012), Innovation in Agri-food Clusters: Theory and Case Studies, CABI, Croydon.
9. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrayiny [State Statistics Service of Ukraine]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (accessed January 10, 2022).
10. US National Agricultural Statistics Service (2019), US Department of Agriculture, Statistics. Available at: <https://www.nass.usda.gov/> (accessed January 10, 2022).
11. Vasylieva, N., Velychko, O. (2017), "Development of the controlling system in the management of dairy clusters", *Eastern-European Journal of Enterprise Technologies: Control Processes*, vol. 4, no. 3(88), pp. 20–26.
12. Uryad zatverdiv zmini do nadannya finansovoi pidtrimki agrariyam pid chas posivnoi, – Roman Leshchenko [The government has approved changes to the provision of state financial support to farmers during sowing]. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-zatverdiv-zmini-do-nadannya-finansovi-derzhavnoyi-pidtrimki-agrariyam-pid-chas-posivnoyi-roman-leshchenko> (accessed April 15, 2022).